

به نام دوست گشاییم دفتر دل را.....
تحلیل درس دهم / پایه هشتم
قلم سحر آمیز / دو نامه

قلم سحر آمیز (ترکیب و صفی)

جنگ چالدران : ترکیب اضافی

کمال الدین بهزاد: نقاش ماهر قرن نهم و اوایل قرن دهم .
تاریک و نمناک: مراعات نظیر و نقش مسندی دارد.

سرداران : فرماندهان

دلیرانه: شجاعانه(قید)

می لغزید: سر می خورد

1- ای هُدهُد صبا! به صبا می فرستم/ بنگر که از کجا به کجا می فرستم

هدهد: پرندۀ ی شانه به سر

صبا: باد صبحگاهی

سبا : نام سرزمینی

هدهد صبا: اضافه ی تشبیهی

بین صبا و سبا آرایه ی جناس (جناس ناقص اختلافی)

این بیت تلمیح دارد: به داستان حضرت سلیمان(ع)و به آیه ی اذهب بکتابنا هذا(سوره ی نمل)
معنی : ای پیام آور صبحگاهی! تو را به سرزمین سبا می فرستم. نگاه کن که تو را به کجا می فرستم؟!

2- حیف است طایری چو تو در خاکدان / غم زین جا به آشیان وفا می فرستم

حیف: افسوس

طایر: پرندۀ (استعاره از روح سردار زخمی)

خاکدان غم: زمین غم آلود(استعاره از دنیا)

آشیان وفا: بهشت

معنی: جای افسوس است که پرندۀ ی مثل تو در این زمین غم آلود گرفتار باشد. از اینجا تو را به آشیانۀ ی مهربانی و محبت می فرستم.

شعر و نقاشی کار خود را کرد: کنایه از این که شعر و نقاشی تاثیر خود را گذاشت.

نقاشی تو طبیب زخم های ماست : تشبیه نقاشی به طبیب به سبب درمانگری

دو نامه

آرام و قرار: مراعات نظیر

بیدانگری: ظلم

نیرنگ: حيله

تقلید: پیروی

فتوا: دستور دینی

تحریم: حرام شمردن، حرام دانستن

میرزای شیرزای: مرجع تقلید دوران ناصرالدین شاه

الیوم: امروز ، هم اکنون

استعمال: استفاده

محاربه: جنگ

کار خود را کرد: تأثیر خود را گذاشت.

تنگنا: محدودیت، سختی و مضيقه

توطئه: حيله ، مقدمه چینی برای رسیدن به امری

استعمار = آبادانی خواستن ، در مفهوم ی به معنی تسلط کشور قدرتمند بر کشور ضعیف تر برای غارت منابع آن کشور است .

استعمال = استفاده کردن ، به کار بردن

توطئه = نقشه کشیدن برای نابودی کسی یا چیزی

جناس

جناس در لغت به معنای کلمات هم جنس.

در بدیع آوردن کلماتی است در شعر و نثر که از نظر معنی کاملاً متفاوت اند اما از نظر شکل ظاهری و تلفظ گاه شبیه هستند و گاه اختلافشان فقط در يك واج است . که شعر و نثر را زیباتر و خوش آهنگ تر می کنند.

« انواع جناس »

الف) جناس تام : آن است که دو کلمه جناس از نظر شکل ظاهری و تلفظ کاملاً یکسان ، اما از جهت معنی با هم فرق دارند .

نکته : جناس هم در شعر و هم در نثر به کار می رود .

مثال : عشق شوردر نهاد ما نهاد/ جان ما در بوته ی سودا نهاد

نهاد اول با معنی قرارداد/ نهاد دوم وجود و سرشت

بهرام که گور می گرفتی همه عمر / دیدی که چگونه گور بهرام گرفت

گور اول به معنای گورخر و گور دوم به معنی قبر

گلاب است گویی به جایش روان/ همی شاد گردد ز بویش روان

جاری / روح و روان

بیا و برگ سفر ساز و زاده بگیر/ که عاقبت برودهر که او زمانی زاد.

توشه/ ولادت

پیش رویت دگران صورت بر دیوارند/ نه چنین صورت زیبا که تو داری، دارند.

صورت در مصراع اول: تصویر و عکس

صورت در مصراع دوم: چهره و رخساره

ب) جناس ناقص :

1- جناس ناقص اختلافی

2- جناس ناقص حرکتی

3- جناس ناقص افزایشی

1- جناس ناقص اختلافی : آن است که دو کلمه جناس در حرف اول ، وسط یا آخر با هم اختلاف داشته باشند .

مثال : تنگ است خانه ما را تنگ است ای برادر / بر جای ما بیگانه ننگ است ای برادر (اختلاف در حرف اول)

دیده سیر است مرا، جان دلیر است مرا / زهره شیر است مرا، زهره تابنده شدم (مولوی)

سیر و شیر (جناس ناقص اختلافی در حرف اول)

خوشا نماز و نیاز کسی که از سر درد/ به آب دیده و خون جگر طهارت کرد. (حافظ)

نماز و نیاز (جناس ناقص اختلافی در حرف وسط)

2- جناس ناقص حرکتی : آن است که دو کلمه جناس علاوه بر معنی در حرکت (مصوت کوتاه) نیز با هم اختلاف دارند .

مثال : این چه ژاژ است چه کفر است و فشار / پنبه ای در دهان خود فشار

فُشار : سخن بیهوده

دیده سیر است مرا، جان دلیر است مرا / زهره شیر است مرا، زهره تابنده شدم (مولوی)
(زهره و زهره) جناس ناقص حرکتی

3- جناس ناقص افزایشی : آن است که دو کلمه جناس علاوه بر معنی ، در تعداد حروف نیز متفاوت اند بطوری که یکی از کلمات جناس حرفی در اول ، وسط یا آخر نسبت به کلمه های دیگر اضافه دارد .
مثال : این ره ، آن زاد راه و آن منزل است
مرد رهی اگر ، بیا و بیار
بیا و بیار : جناس ناقص افزایشی در حرف آخر
قیامت قیامت و قیامت قیامت / قیامت می کند این قد و قیامت
قیامت و قیامت : جناس ناقص افزایشی در حرف وسط
کفر است در طریقت ما کینه داشتن / آیین ماست سینه چو آیینه داشتن.
آیین و آیینه (اختلاف در حرف آخر)

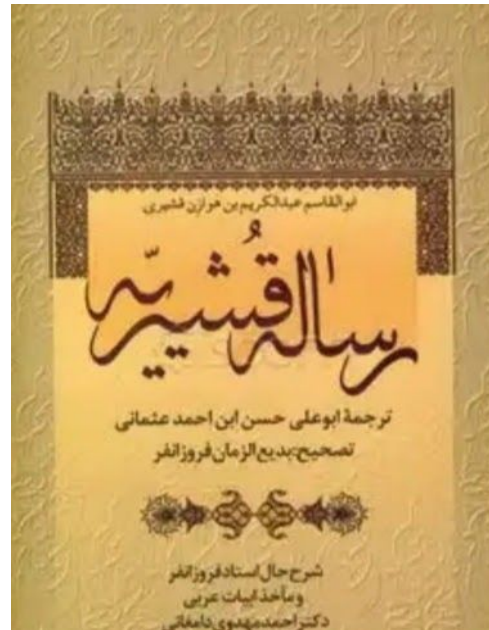
نکته املائی

برخی از حرف ها (واج ها) که در کنار هم قرار می گیرند به دلیل هم نشینی ، ویژگی های هم را می گیرند و یکسان نمی شوند که با این فرایند واجی ابدال می گویند و به گونه ای تلفظ و شنیده می شوند که با شکل نوشتاری آن مطابقت کامل ندارند که باید در هنگام نوشتن املا به این گونه واژه ها توجه کرد.
مثال: هر گاه دو حرف (واج) "ن + ب" بی فاصله در کنار هم قرار می گیرند حرف "ن" به "م" تبدیل می شود.

نوشتار	گفتار
انبه	امبه
قنبر	قمبر
دنبه	دمبه
پنبه	پمبه
زنبق	زمبق

بشر بن حارث : یکی از بزرگان و عارفان اوایل قرن دوم و اوایل قرن سوم و از بزرگان بغداد بود.
نام خوش بو : ترکیب وصفی
معطر : خوش بو
اندر : حرف اضافه
حرمت نهادن : احترام گذاشتن

رساله قشیریه

نوشته ی ابوالقاسم قشیری از عارفان قرن پنجم
اصل کتاب با زبان عربی است و یکی از شاگردان قشیری آن را با زبان فارسی برگرداند.
موضوع کتاب: معرفی برخی از بزرگان عارف و شرح اصطلاحات و الفاظ رایج میان آن هاست.

خسرویان/ دبیر ادبیات

آذر ماه ۹۹